

วารสารราชบัณฑิตยสถาน
ปีที่ ๓๗ ฉบับที่ ๑ ม.ค.-มี.ค. ๒๕๕๕

การจัดการทรัพยากรน้ำของภาครัฐ

ศิริพงษ์ หังษพฤกษ์

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
และอดีตอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ

บทคัดย่อ

ทรัพยากรน้ำมีความสำคัญต่อชีวิตเพื่อการอุปโภค บริโภค การผลิตทั้งภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การคมนาคม การผลิตไฟฟ้า การท่องเที่ยว การรักษาวัฒนธรรมประเพณี การรักษาสุขภาพ และการรักษาระบบนิเวศ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฏจักรน้ำเป็นระบบลุ่มน้ำจะช่วยให้สามารถประเมินศักยภาพทรัพยากรน้ำเพื่อพิจารณาสมดุลน้ำเป็นรายพื้นที่ได้ชัดเจน ทำให้เห็นว่าประเทศไทยมีปัญหาความมั่นคงของน้ำ โดยการขาดแคลนน้ำในลุ่มน้ำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือเป็นหลัก มีพื้นที่ชนบทที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม ๒๗ ล้านไร่ ในขณะที่มีน้ำเสียใน ๔ ลุ่มน้ำหลัก ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเมื่อประเทศมีการพัฒนามากขึ้น และประชากรมีจำนวนมากขึ้น

คำสำคัญ : ทรัพยากรน้ำ, การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

การจัดการน้ำของประเทศไทยมุ่งเน้นการบริหารจัดการเป็นระบบลุ่มน้ำแบบบูรณาการโดย การมีส่วนร่วมของประชาชน ได้มีการประกาศวาระน้ำแห่งชาติ วิสัยทัศน์น้ำของชาติ นโยบายน้ำแห่ง ชาติครอบคลุมการแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ น้ำท่วม น้ำเสีย และการบริหารจัดการ ได้มีการกำหนด ยุทธศาสตร์ แผนงาน และกิจกรรมที่สำคัญ ซึ่งต้องการการสนับสนุนด้านการวิจัย เพื่อการบริหารจัดการ ที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติที่มุ่งเน้นการรักษาสมดุล ระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาแหล่งน้ำสำรอง การบริหารจัดการระบบชลประทานให้มีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการน่านอกเขตชลประทาน/เขตบริการ การเมืองค์กร/กลไกที่เหมาะสมในการบริหารจัดการ น้ำ การบรรเทาวิกฤตน้ำแล้ง น้ำท่วม และน้ำเสีย และมีระบบพยากรณ์เตือนภัยที่น่าเชื่อถือได้และรวดเร็ว การร่วมมือการจัดการน้ำระหว่างประเทศ การบริหารจัดการน้ำบาดาลแบบยั่งยืน ตลอดจนการเตรียม การรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การวิจัยการบริหารจัดการน้ำ จะมีบทบาทสำคัญในการที่จะ สนองนโยบายของรัฐบาลและความต้องการของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำ และระบบชลประทาน ของประเทศให้มีประสิทธิภาพเป็นธรรมและยั่งยืน

๑. ความสำคัญของน้ำ

น้ำมีความจำเป็นเพื่อการดำรงชีวิต เพื่อกินและใช้ เพื่อการเกษตร เพื่อการผลิต และเพื่อรักษา ระบบนิเวศ

น้ำเพื่อกินและใช้ ครอบคลุมน้ำเพื่อการชลประทาน เพื่อสุขภาพและสันทนาการ เพื่อศาสนกิจ วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น

สำหรับน้ำเพื่อการเกษตร ครอบคลุมน้ำเพื่อการเพาะปลูก การปศุสัตว์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การอนุรักษ์ดิน เป็นต้น

น้ำเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับรองรับการผลิตทั้งทางภาคอุตสาหกรรม การผลิตพลังงาน การท่องเที่ยว ตลอดจนการเดินทางเรือและการขนส่งทางน้ำ

สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายต้องการน้ำ ดังนั้น น้ำจึงมีความจำเป็นสำหรับรักษาระบบนิเวศ โดยการหล่อเลี้ยงลำน้ำ ทำหน้าที่เชื่อมโยงระบบนิเวศบกกับทะเล บรรเทาน้ำเสีย และช่วยในการควบคุม การรุกตัวของน้ำเค็มและการใช้น้ำเพื่อลดความรุนแรงของไฟฟ้า

๒. ที่มาของน้ำ

พื้นผิวโลกปกคลุมพื้นที่ ๘๔๕ ล้านตารางกิโลเมตร โดยเป็นผิวน้ำร้อยละ ๗๐.๘๐ และพื้นที่ผิวดิน ร้อยละ ๒๙.๒๐ ความร้อนจากแสงอาทิตย์ทำให้น้ำระเหยจากมหาสมุทรขึ้นไปกระทบความเย็นใน ชั้นบรรยากาศเกิดการควบแน่นและกลั่นตัวเป็นฝนตกลงมาบนผิวโลก ฝนที่ตกลงบนพื้นดินไหลลงสู่ทางน้ำ กลับลงสู่ทะเล บางส่วนไหลลงสู่ชั้นน้ำบาดาล และบางส่วนระเหยกลับขึ้นสู่ชั้นบรรยากาศจากการระเหย โดยตรงจากพื้นดิน และแหล่งน้ำบนพื้นดินรวมทั้งการระเหยทางใบของพืช โดยเฉลี่ยฝนตกบนผิวโลกปีละ ๑,๑๗๗ มิลลิเมตร ส่วนใหญ่ตกบริเวณเขตเส้นศูนย์สูตร

สำหรับประเทศไทยซึ่งมีพื้นที่ ๕๑๔,๐๐๘ ตารางกิโลเมตร มีฝนตกเฉลี่ยปีละ ๑,๔๒๖ มิลลิเมตร คิดเป็นปริมาณน้ำฝน ๗๓๒,๙๗๕ ล้านลูกบาศก์เมตร แต่ฝนที่ตกถึงพื้นดินเป็นน้ำผิวดิน (น้ำท่า) เพียง ๒๑๓,๓๐๓ ล้านลูกบาศก์เมตร ส่วนที่เหลือไหลซึมลงใต้ดินและระเหย ขณะนี้ประเทศไทยเรามีการสร้าง แหล่งเก็บกักน้ำไว้ได้ประมาณ ๗๖,๑๓๑ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ ๓๕ ของน้ำท่าทั้งประเทศ

๓. ลักษณะทางกายภาพของกลุ่มน้ำในประเทศไทย

ขอบเขตของกลุ่มน้ำจะถูกกำหนดโดยสันเข่าบ้นน้ำที่ไหลลงสู่ทางน้ำที่สำคัญในบริเวณกลุ่มน้ำและไหลต่อลงสู่ทะเลหรือลำน้ำใหญ่ต่อไป คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ได้แบ่งประเทศไทยออกเป็น ๒๕ กลุ่มน้ำ หรือ ๙ กลุ่มกลุ่มน้ำ เพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีความแปรปรวนทั้งในเชิงพื้นที่และเวลา โดยได้รับผลกระทบจากมรสุมแตกต่างกันมากในแต่ละกลุ่มน้ำ

การแบ่งขอบเขตกลุ่มน้ำมีความแตกต่างกับขอบเขตการปกครอง เนื่องจากขอบเขตกลุ่มน้ำถูกกำหนดโดยลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ แต่การขีดขอบเขตของกลุ่มน้ำในบริเวณที่ราบจำเป็นต้องพิจารณาขอบเขตการปกครอง ความสมัครใจของประชาชนและสิ่งก่อสร้างขวางทางน้ำ การแบ่งขอบเขตกลุ่มน้ำที่แตกต่างจากเขตการปกครองทำให้การบริหารจัดการลุ่มน้ำยุ่งยากขึ้น แต่สามารถลดปัญหาหลงได้โดยใช้กลไกของคณะกรรมการลุ่มน้ำที่มีผู้แทนของทุกจังหวัดในลุ่มน้ำ

๔. สถานการณ์น้ำของประเทศไทย

ได้มีการประเมินความต้องการน้ำว่าประเทศไทยส่วนใหญ่มีความต้องการน้ำเพื่อการเกษตรและการผลิตไฟฟ้าปีละ ๕๑,๙๓๕ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ ๗๔ มีความต้องการน้ำเพื่ออุตสาหกรรมปีละ ๓.๐๒๕ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ ๔.๔ และต้องการน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ปีละ ๒,๔๙๒ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ ๓.๖ ที่เหลือเป็นน้ำรักษาระบบนิเวศ ปีละ ๑๒,๓๕๙ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ ๑๘

จากการวิเคราะห์ความต้องการน้ำรายภาคเปรียบเทียบกับปริมาณน้ำที่มีอยู่อย่างมั่นคงจากอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่และขนาดกลาง จะเห็นว่าประเทศไทยอยู่ในสถานะที่ขาดแคลนน้ำโดยเฉพาะในภาคกลางที่ไม่มีแหล่งน้ำของตนเอง แต่ต้องพึ่งน้ำจากภาคเหนือ และมีการขาดแคลนน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออก ทั้งนี้ หากพิจารณาลงไปในรายละเอียดระดับลุ่มน้ำและลุ่มน้ำย่อย ก็ จะเห็นการกระจายของพื้นที่ขาดแคลนน้ำได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ได้มีความพยายามคาดการณ์สถานการณ์น้ำในอนาคต ภายใต้สมมุติฐานการพัฒนาของประเทศ ๓ รูปแบบ โดยจะเห็นได้ว่าหากมีการขยายตัวของพื้นที่เกษตรชลประทานในอัตราปัจจุบันก็จะทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำรุนแรงมากเกินกว่าที่จะสามารถพัฒนาแหล่งน้ำเพิ่มเติมรองรับความต้องการน้ำที่เพิ่มมากขึ้นได้ แต่ในกรณีที่ ๒ ที่ไม่มีการพัฒนาพื้นที่เกษตรชลประทานเพิ่มเติม เพียงแต่มีการขยายตัวการพัฒนาอุตสาหกรรมและการเพิ่มของประชากร ก็จะทำให้ระดับความรุนแรงของการขาดแคลนน้ำอยู่ในระดับที่สามารถควบคุมไม่ให้น้ำรุนแรงกว่าปัจจุบันได้ และในกรณีที่ ๓ ที่มีการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำร้อยละ ๑๐ ก็จะทำให้ความรุนแรงของสถานการณ์ขาดแคลนน้ำลดลงกว่าปัจจุบัน

๕. ปัญหาด้านน้ำ

ปัญหาที่เกี่ยวกับน้ำ สามารถพิจารณาเป็นระบบลุ่มน้ำ โดยเริ่มจากต้นน้ำที่มีป่าประมาณ ๑๐๒ ล้านไร่ แต่เสื่อมโทรมและใช้ประโยชน์อื่น ๑๔ ล้านไร่ ทำให้เกิดการกัดเซาะหน้าดิน เกิดเหตุการณ์น้ำหลากดินถล่ม โดยมีหมู่บ้านที่เสี่ยงภัยสูงถึง ๒,๓๗๐ หมู่บ้าน สำหรับในพื้นที่กลางน้ำ จะมีปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค โดยมีหมู่บ้านที่ไม่มีระบบประปาถึง ๗,๔๗๙ หมู่บ้าน และมีระบบประปาที่ต้องปรับปรุงถึง ๒๑,๓๓๖ แห่ง โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างและภาคเหนือสุดของประเทศไทย สำหรับน้ำเพื่อการเกษตรพบว่ามีการขาดแคลนมากที่สุดในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกระจัดกระจายในภาคใต้และภาคเหนือของประเทศ ในทางกลับกันปรากฏว่าในฤดูฝนก่อให้เกิดน้ำท่วมขังในที่ราบลุ่ม โดยมีพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมในที่ลุ่ม ๒๗ ล้านไร่ และเมืองเศรษฐกิจที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม ๓๒ เมือง ใน ๑๕ กลุ่มพื้นที่

ในส่วนของพื้นที่ทำนํามีคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมจากของเสียจากอุตสาหกรรม ชุมชน และเกษตรกรรมในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ทำจีน แม่กลอง บางปะกง และลำตะคองตอนบน ความสกปรกของน้ำจืดที่เชื่อมโยงกับอ่าวไทยส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำในทะเล

ในภาพรวมยังคงมีปัญหาในการบริหารจัดการน้ำ โดยมีการบริหารจัดการองค์การที่ไม่เป็นเอกภาพ มีกฎหมายเฉพาะด้านแต่ไม่มีกฎหมายในภาพรวม ทั้งหมดนี้มีผลทำให้เกิดการขัดแย้งกันในการจัดการน้ำ มีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความมั่นคงของประเทศ

๖. ยุทธศาสตร์การวิจัยด้านทรัพยากรน้ำของประเทศ

พิจารณาจากประเด็นปัญหา และภารกิจหน้าที่ของหน่วยงานที่ดำเนินการเรื่องน้ำของประเทศ ตลอดจนจากการรับฟังความเห็นของประชาชนที่ให้ความสนใจในการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ จะสามารถประมวลความคิดเพื่อที่จะบริหารจัดการน้ำและระบบชลประทานให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และยั่งยืน โดยอาศัยกลยุทธ์ดังต่อไปนี้

- มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติ
- การจัดการน้ำระหว่างประเทศ
- การชลประทานที่มีประสิทธิภาพ
- การบริหารจัดการน้ำบาดาลแบบยั่งยืน
- การบริหารจัดการน้ำนอกเขตชลประทาน

- การเตรียมรับสภาวะโลกร้อน
- การมีองค์กรและกลไกที่เหมาะสมในการบริหารจัดการน้ำ
- การบรรเทาวิกฤตน้ำ

โดยในแต่ละกลยุทธ์มีแผนงานและโครงการที่สมควรพิจารณาอีกมากมาย อาทิ

ยุทธศาสตร์การวิจัยด้านทรัพยากรน้ำของชาติ

กลยุทธ์ที่ ๑ การอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติและพื้นที่ชุ่มน้ำ

แผนงาน/โครงการ

๑. การกำหนดความต้องการน้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศ
๒. การนำน้ำเสียที่บำบัดแล้วมาใช้ใหม่ (reuse)
๓. การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์และใช้พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด
๔. การควบคุม/แก้ไขการแพร่กระจายมลพิษในชั้นน้ำบาดาล
๕. การประเมินความสูญเสียระบบนิเวศจากการพัฒนาแหล่งน้ำ
๖. การจัดการน้ำในพื้นที่น้ำกร่อย
๗. การประเมินผลโครงการฝายต้นน้ำต่อ การเสริมระบบนิเวศลดการกัดเซาะ บรรเทาอุทกภัย ฯลฯ
๘. การบำบัดน้ำเสียโดยระบบชีวภาพ
- ปัญหาสาหร่ายและสารพิษ

กลยุทธ์ที่ ๒ การชลประทานที่มีประสิทธิภาพ

แผนงาน/โครงการ

๑. การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาแหล่งน้ำและการชลประทานโดยคำนึงถึงศักยภาพน้ำ ดิน ผลผลิต การตลาด แรงงาน ความคุ้มค่า ฯลฯ
๒. การเพิ่มประสิทธิภาพการชลประทาน
๓. การพัฒนาอุปกรณ์และวิธีการชลประทานที่มีประสิทธิภาพ
๔. การควบคุมการระบายน้ำและใช้น้ำจากระบบระบายน้ำ
๕. การประเมินผลกระทบจากการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่

กลยุทธ์ที่ ๓ การบริหารจัดการนํ้านอกเขตชลประทาน/เขตบริการ

แผนงาน/โครงการ

๑. การพัฒนารูปแบบระบบประปาหมู่บ้านที่มีประสิทธิภาพ
๒. การเพิ่มประสิทธิภาพระบบประปา
๓. รูปแบบการจัดการนํ้านอกเขตชลประทาน
๔. การบริหารจัดการนํ้าโดยใช้เทคโนโลยีใหม่ ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
๕. การศึกษารูปแบบการใช้ระบบประกันและระบบประปาหมู่บ้าน

กลยุทธ์ที่ ๔ การมีองค์กร/กลไกที่เหมาะสมในการบริหารจัดการนํ้า

แผนงาน/โครงการ

๑. การวิเคราะห์องค์การการบริหารจัดการนํ้าที่เหมาะสมโดยมีกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน ในทุกระดับ (องค์กรลุ่มนํ้าและกระทรวงนํ้า)
๒. การเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลทรัพยากรนํ้าระหว่างหน่วยงาน
๓. การประเมินผลการถ่ายโอนภารกิจด้านการจัดการนํ้าให้แก่ อปท.
๔. การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีในการจัดการนํ้า
๕. การใช้กลไกทางเศรษฐศาสตร์ในการบริหารจัดการนํ้า
๖. การทบทวน/จัดทำ แผนแม่บท และแผนปฏิบัติการเพื่อการ จัดการนํ้า/แอ่งนํ้าบาดาล แบบบูรณาการ

กลยุทธ์ที่ ๕ การบรรเทาวิกฤตนํ้า

แผนงาน/โครงการ

๑. การพยากรณ์เตือนภัยแล้งและอุทกภัยที่เชื่อถือได้และรวดเร็ว
๒. การพยากรณ์เตือนภัยนํ้าหลาก-ดินถล่ม
๓. การประเมินความสูญเสียจากอุทกภัย/ภัยแล้ง
๔. การกำหนดระดับความรุนแรงของอุทกภัย/ภัยแล้ง ระบบลุ่มนํ้า
๕. การใช้เครือข่ายนํ้าในการจัดการนํ้าผิวดิน และนํ้าบาดาลเพื่อบรรเทาภัยแล้ง/อุทกภัย
๖. การพัฒนารูปแบบการอยู่กับภัยแล้ง/อุทกภัย
๗. การวิจัยพืชที่ทนภัยแล้ง/อุทกภัย
๘. การกำหนดแนวทางการใช้พื้นที่นํ้าท่วมซ้ำซากเป็นที่รองรับนํ้านอง และการลดผลกระทบ

๙. การพยากรณ์ฝนจากข้อมูลอุทุนิยมวิทยา
๑๐. การใช้สารสนเทศภูมิศาสตร์ในการพยากรณ์สถานการณ์น้ำ

กลยุทธ์ที่ ๖ การร่วมมือการจัดการน้ำระหว่างประเทศ

แผนงาน/โครงการ

๑. การกำหนดรูปแบบ/ท่าที การบริหารจัดการน้ำกับประเทศเพื่อนบ้าน
๒. การศึกษารูปแบบการจัดตั้งศูนย์แห่งการเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการน้ำในภูมิภาค
๓. การศึกษาเรื่องกฎหมายน้ำระหว่างประเทศ
๔. การศึกษาผลการกระทบจากการพัฒนาแหล่งน้ำในประเทศเพื่อนบ้าน
๕. การพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำ

กลยุทธ์ที่ ๗ การบริหารจัดการน้ำบาดาลอย่างยั่งยืน

แผนงาน/โครงการ

๑. การเติมน้ำลงสู่ชั้นน้ำบาดาล
๒. การใช้น้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดิน
๓. การใช้พลังงานแสงอาทิตย์ในการสูบน้ำ
๔. การพัฒนาบ่อบาดาลในแนวอนในพื้นที่วิกฤต
๕. การติดตามการทรุดตัวของพื้นดินในพื้นที่วิกฤต
๖. การติดตามการเปลี่ยนแปลงปริมาณและคุณภาพน้ำบาดาล

กลยุทธ์ที่ ๘ การเตรียมรับสภาวะโลกร้อน

แผนงาน/โครงการ

๑. การติดตาม/วิเคราะห์สถานการณ์น้ำ อย่างต่อเนื่อง
๒. การจัดทำแบบจำลองเพื่อการพยากรณ์น้ำฝน น้ำท่าภายใต้สภาวะโลกร้อน
๓. การปรับปรุงเกณฑ์การวางแผนและออกแบบเพื่อเตรียมรับสภาวะโลกร้อน
๔. การศึกษาระดับการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำทะเลและการเตรียมการรับมือ
๕. การทบทวนความปลอดภัยเขื่อนและอาคารประกอบ
๖. การศึกษาพฤติกรรมของน้ำบาดาลในพื้นที่ชายฝั่งทะเล
๗. การใช้ขยะมูลฝอยมาผลิตพลังงานไฟฟ้าเพื่อบำบัดน้ำเสียเพื่อการสูบน้ำ ฯลฯ

๗. การบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ

แนวทางการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ ประกอบด้วย

๑. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องเป็นระบบลุ่มน้ำ
๒. เน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยชี้เป้าของปัญหาและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
๓. ประสานแผนปฏิบัติการระหว่างหน่วยงานในพื้นที่เดียวกัน

๘. มาตรการที่สำคัญสำหรับการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ

๑. การฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำ
๒. การปรับปรุงและพัฒนาแหล่งน้ำ
๓. การบริหารจัดการและการจัดสรรการใช้
๔. การจัดการคุณภาพน้ำและสิ่งแวดล้อม
๕. การจัดการพื้นที่ปากแม่น้ำและชายฝั่ง
๖. การสนับสนุนองค์กรและกลไกในการจัดการลุ่มน้ำ

๙. การบริหารจัดการน้ำระหว่างประเทศ

ในโลกนี้มีลุ่มน้ำที่ไหลผ่านระหว่างประเทศถึง ๒๖๓ ลุ่มน้ำ ครอบคลุมร้อยละ ๕๐ ของพื้นที่ผิวโลก ๑๕๘ ลุ่มน้ำ ไม่มีการตกลงใด ๆ ในการใช้น้ำข้ามพรมแดน ซึ่งจะทำให้เป็นปัญหาในการนำน้ำมาใช้ให้เต็มศักยภาพ

สำหรับประเทศไทย มีลุ่มน้ำพรมแดนที่สำคัญคือลุ่มน้ำโขงที่กั้นพรมแดนไทย-ลาว ลุ่มน้ำสาละวิน และลุ่มน้ำก-แม่สาย ระหว่างไทย-พม่า ลุ่มน้ำสตีงนัม ระหว่างไทย-กัมพูชา และลุ่มน้ำโก-ลก ระหว่างไทย-มาเลเซีย

ในการวางแผนการจัดการน้ำข้ามพรมแดน จำเป็นต้องมีการวางแผนระยะยาว โดยคำนึงถึงประโยชน์ร่วมกันโดยได้ประเมินว่าแม่น้ำโขงมีศักยภาพที่จะสามารถผันมาช่วยลุ่มน้ำชี-มูล ได้ถึงปีละ ๒,๕๘๐ ล้านลูกบาศก์เมตร แม่น้ำสาละวินสามารถผันมาเพิ่มเติมน้ำให้แก่ลุ่มน้ำปิงได้ ๒,๑๘๒ ล้านลูกบาศก์เมตร ลุ่มน้ำก-แม่สาย สามารถเพิ่มน้ำให้แก่ภาคเหนือตอนบนได้ ๗๖๐ ล้านลูกบาศก์เมตร ลุ่มน้ำสตีงนัม สามารถผันมาให้ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกได้ ๗๖๐ ล้านลูกบาศก์เมตร เป็นต้น ซึ่งหากมีความตกลงร่วมมือที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้านจะทำให้ประเทศไทยมีน้ำเพิ่มขึ้นถึงปีละ ๖,๒๗๒ ล้านลูกบาศก์เมตร

เนื่องจากว่าบางลุ่มน้ำมีศักยภาพของน้ำมาก แต่มีความต้องการน้ำน้อยหรือไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ได้ จึงจำเป็นต้องพิจารณานำน้ำส่วนเกินไปใช้ประโยชน์ที่อื่นด้วยการผันน้ำไปสู่ลุ่มน้ำข้างเคียงที่มีความต้องการน้ำมาก

โครงการผันน้ำในประเทศที่มีศักยภาพ เช่น โครงการผันน้ำม-น่าน ๑,๑๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร โครงการผันน้ำเขื่อนรัชชประภา-ภูเก็ต ๑๘๐ ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งหากมีการดำเนินการก็จะสามารถบริหารน้ำได้เพิ่มอีกปีละ ๑,๖๔๙ ล้านลูกบาศก์เมตร

๑๐. ประเด็นนโยบายของประเทศเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ

ในอนาคตประเด็นนโยบายที่สำคัญที่ควรเร่งรัดให้มีการผลักดันนโยบายที่มีอยู่แล้วไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญในเรื่อง :

๑. การจัดหาน้ำสะอาดให้ทุกหมู่บ้าน
๒. การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร
๓. การบรรเทาอุทกภัย
๔. การบรรเทาน้ำเสีย
๕. การบริหารจัดการ
๖. การจัดการน้ำระหว่างประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- กรมชลประทาน. ๒๕๔๕. ประวัติการพัฒนางานชลประทาน.
กรมทรัพยากรน้ำ. ๒๕๕๐. การประกาศวาระแห่งชาติเรื่องน้ำ.
_____. ๒๕๕๐. โครงการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำ ๒๕ กลุ่มน้ำ.
สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
๒๕๔๕. การบริหารจัดการน้ำแบบผสมผสาน.
ศิริพงษ์ หังษพฤกษ์ และณัฐฐา หังษพฤกษ์. ๒๕๕๓. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของ
ประเทศไทย

Abstract **Water Resources Management by Public Sector**
Siripong Hungspreug

Director of Highland Research and Development Institute and Former Director General of Water Resources Department

Water resource is essential for life as it is used for drinking, domestic consumption, agricultural and industrial production, transportation, power generation, tourism, cultural promotion, health restoration and ecosystem conservation. The understanding on water cycle in a river basin context could clearly assess water balance in each area. This shows that Thailand facing a problem of water security. Water deficit appears mainly in the Northeast and in the North. There are 91 million rai (14.56 million ha) of non-irrigated area, 27 million rai (4.32 million ha) of flood-proned area and 4 river basins with poor water quality. The problems become more severe with increasing development as well as growing population.

Water management in Thailand emphasizes an integrated river basin approach with participation of stakeholders. Thailand has declared national water agenda, water vision and water policy covering the mitigation of problems of water deficit, flooding, poor water quality and inefficient water management. Strategy, work plan, and important activities are identified. Research on water management particularly on natural water resource conservation to balance uses of water with aquatic ecosystem, the improvement of efficiency of irrigation system, the management of water and land in the non-irrigated and outside service area, the proper institution in water management, the management of drought, flood and water quality, the timely and reliable forecasting system, the management of transboundary water, the sustainability of groundwater, and the preparation to respond to the impact of climate changes are all important topics to play roles in shaping government policy as well as to cope with the demand of people for efficient, equitable and sustainable water management in Thailand.

Key words: water resource, water management